

Дерев'янка Б.В. Міркування про порушення прав людини у сучасних нібито демократичних реаліях. «Права людини: методологічний, гносеологічний та онтологічний аспекти», присвячено 73-ій річниці проголошення Загальної декларації прав людини: матеріали Регіональної науково-практичної конференції (Дніпро, 7 грудня 2021 р.); укладач канд. юрид. наук, доцент Л.М. Сердюк. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2022. С. 13–18.

Дерев'янка Б. В.

доктор юридичних наук, професор.

головний науковий співробітник

*Науково-дослідного інституту приватного
права і підприємництва*

ім. академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України,

МІРКУВАННЯ ПРО ПОРУШЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ У СУЧАСНИХ НІБИТО ДЕМОКРАТИЧНИХ РЕАЛІЯХ

10 грудня весь світ святкуватиме чергову – тепер уже 73 річницю ухвалення Генеральною Асамблеєю ООН Загальної декларації прав людини [1]. Мабуть більшість представників держав, які брали участь у її розробці та ухваленні, гадала, що до 2021 року проблеми прав людини у жодній країні світу не буде як такої. На жаль, представники держав дуже помилилися.

Сьогодні права людини зазнають утисків навіть у найбільш економічно розвинених державах із багатовіковими демократіями. Що казати про держави, які розвиваються, зокрема і про держави колишнього СРСР. Права людини обмежуються щодня, а цинізм урядів та адміністрацій у різних країнах вимагає від людей подання клопотань на обмеження себе у правах. Не менше права людини обмежуються і керівництвом інших, наприклад сусідніх, країн. У першу чергу це стосується економічних прав. Але у випадках відвідування таких держав можуть бути порушені і фундаментальні права людини. На жаль, за прикладами ходити далеко не доводиться.

У зв'язку із всесвітньою пандемією COVID-2019 навіть у державах з розвиненими економічними інституціями виправдано або і без достатніх підстав порушуються загальні та економічні права людини – право на свободу пересування (стаття 13 Загальної декларації прав людини [1]); право на працю (стаття 23 Загальної декларації прав людини [1]); право на відпочинок (стаття 24 Загальної декларації прав людини [1]), порушене через обмеження права на вільне

пересування у межах країни та за її межі (також варто згадати, як наприкінці березня 2020 року рішеннями місцевих рад було заборонено людям відвідувати лісопаркові зони з метою відпочинку. Щодо «порушників» співробітниками поліції склалися протоколи нібито за порушення норми статті 44-3 Кодексу України з адміністративних правопорушень «Порушення правил щодо карантину людей», згідно з якою порушення правил щодо карантину людей, санітарно-гігієнічних, санітарно-протиепідемічних правил і норм, передбачених Законом України «Про захист населення від інфекційних хвороб», іншими актами законодавства, а також рішень органів місцевого самоврядування з питань боротьби з інфекційними захворюваннями, тягне за собою накладення штрафу. У цьому зв'язку слід вказати на недовіру з боку влади до громадян та свідоме введення їх в оману, нехай і з благородною метою. Так, в інтерв'ю на той момент головного санітарного лікаря України В. Ляшка, даному 20 травня 2020 року, після 6 хвилини та 50 секунди було зазначено, що частину карантинних обмежень, зокрема і щодо вільного відвідування парків, скверів, лісів тощо було запроваджено без будь-якого медичного обґрунтування, або ж навіть усупереч йому, задля підвищення рівня тривоги, що на думку В. Ляшка, мало сприяти дотриманню громадянами й інших, більш важливих та медично обґрунтованих обмежень [2]. А отже, іще було порушено право людей на отримання достовірної інформації); право на здійснення підприємницької діяльності (стаття 42 Конституції України [3]) та інші. Усі запроваджені обмеження пояснюються турботою про життя і здоров'я людини. Але ж навіть у державах та регіонах, де поширення хвороби не досягло рівня епідемії, права людини все одно обмежуються. Те саме стосується і держав, які перемогли та повністю поборолі пандемію. Усе одно там залишаються обмеження на вільне пересування, відвідування громадських місць тощо. Зрозуміло, що під час епідемій, епізоотій, стихійних лих обмеження прав людини є виправданими. Проте виникають сумніви стосовно скасування після остаточного подолання людством пандемії та її наслідків урядами держав запроваджених обмежень. Сьогодні уряди можуть щільніше контролювати пересування громадян (підданих), стан їхнього здоров'я,

Деревянко Б.В. Міркування про порушення прав людини у сучасних нібито демократичних реаліях. *«Права людини: методологічний, гносеологічний та онтологічний аспекти»*, присвячено 73-ій річниці проголошення Загальної декларації прав людини: матеріали Регіональної науково-практичної конференції (Дніпро, 7 грудня 2021 р.); укладач канд. юрид. наук, доцент Л.М. Сердюк. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2022. С. 13–18.

їх економічну активність та фінансові результати діяльності. І навряд чи вони схочуть від такого контролю відмовитися.

Крім названих прав людини у багатьох державах, зокрема як мінімум у двох сусідніх із Україною державах, порушуються політичні права, проголошені статтею 21 Загальної декларації прав людини [1]. Зокрема «непотрібна» владі людина не може бути обрана в органи державної влади. А право обирати спотворюється нечесним підрахунком голосів. Більше того, у таких державах порушуються і право на свободу думки, совісті та релігії (стаття 18 Загальної декларації прав людини [1]), свободу переконань та їх вільне вираження (стаття 19 Загальної декларації прав людини [1]), право на свободу мирних зібрань (стаття 20 Загальної декларації прав людини [1]), а також фундаментальні права на життя, свободу та особисту недоторканність (стаття 3 Загальної декларації прав людини [1]). У Республіці Беларусь активізувалися дебати стосовно впровадження примусового позбавлення громадянства. Кілька років тому аналогічні пропозиції по відношенню до осіб, винних у вчиненні діянь, пов'язаних із сепаратизмом і тероризмом, обговорювалися і в Україні. На нашу думку, примусове позбавлення громадянства злочинців є незаконним, недоцільним і нелогічним, адже державі простіше витребувати в іншій державі громадянина, а за вчинення злочину слід застосовувати більш серйозні міри покарання, аніж позбавлення громадянства [4].

Зрозуміло, що громадянам України краще не відвідувати держави та регіони, в яких нехтуються основні права людини. Проте агресивні дії Російської Федерації у 2014 році самі знайшли громадян України. Більше 14 тисяч громадян через дії сусідньої держави втратили життя, десятки тисяч отримали поранення різного ступеня, мільйони втратили право на вільне пересування в межах власної країни, право на житло, право на працю, право обирати та бути обраними (зокрема це стосується внутрішньо переміщених осіб, позбавлених права голосувати на місцевих виборах) та інші. Були порушені економічні права та інтереси усіх без винятку громадян України, змушених сплачувати військовий збір, додатково фінансувати військові структури, відчувати наслідки погіршення

Дерев'яно Б.В. Міркування про порушення прав людини у сучасних нібито демократичних реаліях. *«Права людини: методологічний, гносеологічний та онтологічний аспекти»*, присвячено 73-ій річниці проголошення Загальної декларації прав людини: матеріали Регіональної науково-практичної конференції (Дніпро, 7 грудня 2021 р.); укладач канд. юрид. наук, доцент Л.М. Сердюк. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2022. С. 13–18.

інвестиційного клімату, впевненості у завтрашньому дні. У розпал ведення українською армією жорстоких боїв за Дебальцеве із кадровими російськими військовими підрозділами на початку 2015 року міністром фінансів Н. Ярецько щоденні військові витрати держави Україна було оцінено у 5-7 млн. доларів США [5]. Це ті гроші, які громадяни України могли б використати для покращення рівня життя.

Події листопада 2021 року, пов'язані із стягуванням Російською Федерацією значних угруповань військ до прикордонних із Україною областей, Республіки Беларусь, окупованої Автономної Республіки Крим, із мігрантською кризою у Республіці Беларусь, із опублікуванням матеріалів розслідувань проваленої операції із захоплення військових злочинців із угруповання Вагнера, із поширенням в мережі інтернет інформації про можливість запровадження в Україні військового стану, із припущенням наявності змови з метою здійснення державного перевороту та ін., спричинили падіння ринкового курсу української валюти, падіння на міжнародних фондових біржах акцій українських підприємств та їх об'єднань, падіння вартості українських цінних паперів, зниження інтересу інвесторів до України, підвищення в Україні ринкових цін на продукти харчування, промислові товари, електроніку тощо. А це пряме зазіхання і порушення економічних прав громадян.

Наведено лише декілька прикладів порушення прав громадян (підданих) різних держав світу загалом та громадян України зокрема. Зрозуміло, що рано чи пізно порушники будуть у більш або менш жорсткій мірі покарані. Але пересічним громадянам чи підданам, які постраждали, страждають сьогодні і ще постраждають у майбутньому від порушень їхніх прав урядами та посадовими особами своїх та чужих держав, навряд чи буде компенсовано завданих збитків, особливо якщо ці збитки не є прямими. Сучасна судова система, зокрема і система міжнародного судочинства, є дуже повільною та забюрократизованою. ООН сьогодні потребує термінової реорганізації, оскільки усе більше нагадує сумнозвісну Лігу націй, керівні органи ЄС та більшості економічно розвинених держав із демократичним політичним режимом довго приймають рішення, які

Дерев'яно Б.В. Міркування про порушення прав людини у сучасних нібито демократичних реаліях. *«Права людини: методологічний, гносеологічний та онтологічний аспекти»*, присвячено 73-ій річниці проголошення Загальної декларації прав людини: матеріали Регіональної науково-практичної конференції (Дніпро, 7 грудня 2021 р.); укладач канд. юрид. наук, доцент Л.М. Сердюк. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2022. С. 13–18.

часто носять форму усього лише висловлень «глибоких занепокоєнь»...

Вважаємо, що боротьбу за дійсне дотримання і захист прав людини слід розпочинати із голови. Тобто дослідження вчених - представників різних країн у сфері міжнародного права мають спрямовуватися на розробку реальних пропозицій реформування ООН як організації.

Користуючись форматом тез доповіді, а також тим, що відносини із захисту прав людини, зокрема по відношенню до громадян України, які постраждали і продовжують страждати від агресивних дій Російської Федерації, не були покращені, дозволимо собі навести висновок із тез річної давнини: «...очевидно, що сьогодні ООН стає такою самою малоефективною організацією, як свого часу Ліга націй. На нашу думку, ефективно запобігти глобальним світовим конфліктам і війнам, ефективно протистояти сучасним державам-агресорам можливо буде через прийняття додаткових міжнародних актів, які у розвиток положень про права людини запровадять жорсткі обов'язки держав із жорсткими санкціями до держав-порушниць. І сама ООН має бути реформована в ефективнішу організацію. Логічно, щоб ця організація разом із новим правовим статусом, складом учасників, їх компетенцією, новим порядком прийняття рішень тощо отримала і нову назву. Зрозуміло, що це має бути завданням не одного наукового дослідження, розробки, обговорення, ухвалення та реалізації. Тому і сьогодні боротьба за права людини триває» [6, с. 9].

Література

1. Загальна декларація прав людини ООН від 10 грудня 1948 року. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_015
2. Інтерв'ю В. Ляшка. 20 травня 2020 року. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=zhEhYivTbd8&t=416s>, після 6 хвилини 50 секунди.
3. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

Дерев'янку Б.В. Міркування про порушення прав людини у сучасних нібито демократичних реаліях. «Права людини: методологічний, гносеологічний та онтологічний аспекти», присвячено 73-ій річниці проголошення Загальної декларації прав людини: матеріали Регіональної науково-практичної конференції (Дніпро, 7 грудня 2021 р.); укладач канд. юрид. наук, доцент Л.М. Сердюк. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2022. С. 13–18.

4. Bogdan Derevyanko, Evgeniy Zozulya. 2017. Controversy in Deprivation of Citizenship on Charges of Terrorism and Separatism, *Journal of Advanced Research in Law and Economics*, Volume VIII, Winter, 7(29): 2103–2111. DOI:10.14505/jarle.v8.7(29).06

5. Глава Мінфіну України оцінює щоденні витрати держбюджету на війну на сході в \$ 5-7 млн. *interfax-Україна*. 23.01.2015. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/general/246423.html>

6. Дерев'янку Б.В. Захист прав людини та міжнародні організації – історія становлення і перспективи реформування. *Збірник тез круглого столу, присвяченого 72-й річниці прийняття Загальної декларації прав людини (м. Київ, 10 грудня 2020 р.)*. Київ: ДНДІ МВС України, 2021. С. 7–9.